

Využití oxidu chloričitého při dezinfekci pitné vody skupinového vodovodu

Ing. Václav Mergl, CSc. – Vodárenská akciová společnost, a.s., Brno
Ing. Tomáš Karásek – Vodárenská akciová společnost, a.s., Jihlava
Ing. Luboš Mazel – Vodárenská akciová společnost, a.s., Žďár nad Sázavou

---

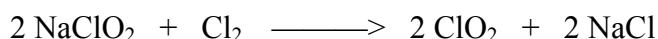
Použití oxidu chloričitého k hygienickému zabezpečení pitné se v České republice začalo objevovat v provozním měřítku až v průběhu 90. let minulého století. První zkušenosti v naší Vodárenské akciové společnosti, a.s. jsou z lokalit – ÚV Mostišť, ÚV Žďár nad Sázavou (březen 1995), vodojem Žďár nad Sázavou (říjen 1996), ÚV Vír (květen 1998 – přemístění výrobní jednotky z ÚV Žďár nad Sázavou) a nejnovější aplikace je na ÚV Hosov (červenec 2001). Používání oxidu chloričitého v našich podmínkách potvrdilo, že jeho uplatnění má řadu kladných účinků, od organoleptických (spotřebitelský vjem), přes technologické k provozním. S problematickým faktorem jsme se setkali až při nabytí účinnosti vyhlášky č. 376/2000 Sb., kterou se stanoví požadavky na pitnou vodu a rozsah a četnost její kontroly. Oproti ČSN 75 7111 Pitná voda totiž obsahuje nový ukazatel – chloritany s poměrně nízkou meznou hodnotou 0,2 mg.l⁻¹.

Oxid chloričitý

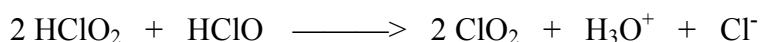
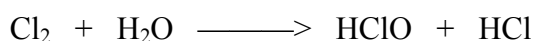
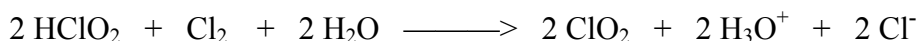
Oxid chloričitý má silné oxidační účinky, za běžných teplotních podmínek je to oranžový, ve vodě rozpustný plyn nebo červenohnědá explozivní kapalina se silnými oxidačními účinky. Z tohoto důvodu se připravuje až na místě použití a z bezpečnostních důvodů se nepřevážuje. Naše akciová společnost využívá oba z běžně dostupných postupů přípravy oxidu chloričitého, a to reakcí chloritanu sodného buď s chlorem nebo s kyselinou chlorovodíkovou. Každý z obou způsobů má svoje specifické výhody.

Reakce s chlorem v mírně kyselém prostředí vyžaduje asi 40 % přebytku chloru, aby proběhla kvantitativně. V reakční nádrži vzniká roztok oxidu chloričitého koncentrace asi 15 g.l⁻¹ ClO₂, který se okamžitě ředí na koncentraci asi 2 g.l⁻¹ ClO₂. Tato příprava oxidu chloričitého je diskontinuální. Výhodou uvedeného postupu je zachování dávkování chloru jako rezervního dezinfekčního činidla. Určitou nevýhodou pak vyšší investiční náklady ve srovnání s druhou metodou.

Základní reakce:

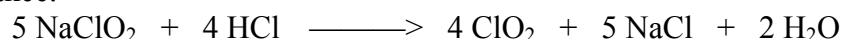

mohou probíhat i další reakce:

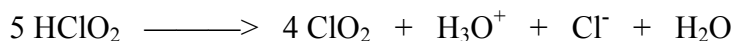

Reakce s kyselinou chlorovodíkovou využívá z bezpečnostních důvodů vstupní chemikálie o nízkých koncentracích. Dodaná kyselina chlorovodíková s koncentrací v rozsahu 30 – 38 % se ředí na 9 %, chloritan sodný z běžně dostupných 25 % na hodnotu asi 7,5 %. Musí být použity zředěné reaktanty, neboť koncentrace vzniklého oxidu chloričitého v reaktoru nesmí být vyšší než 2 %, vzhledem k spolehlivosti a bezpečnosti provozu.

Základní reakce:

probíhající reakce:

Mezná hodnota pro chloritany

Nástup vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 376/2000 Sb. k pitné vodě vyvolal mimo jiné i problematiku dodržení limitní hodnoty pro vedlejší produkt užití oxidu chloričitého, kterým jsou chloritany a především pak jejich nízká mezná hodnota.

Stanovení limitů pro oxid chloričitý a chloritany v pitné vodě není v jednotlivých zemích jednotný. Z následujícího přehledu je patrné, že patříme mezi země s nejpřísnějším limitem:

- Spojené státy americké	- 1,0 mg.l ⁻¹	- chloritany (nejvyšší přípustná hodnota)
	- 0,8 mg.l ⁻¹	- chloritany (cílová, žádoucí hodnota)
	- 0,8 mg.l ⁻¹	- oxid chloričitý (zbytkový)
- Japonsko	- 0,6 mg.l ⁻¹	- chloritany
- Velká Británie	- 0,5 mg.l ⁻¹	- suma chloritany, oxid chloričitý, chlorečnany
- Německo	- 0,2 mg.l ⁻¹	- chloritany
	- 0,4 mg.l ⁻¹	- oxid chloričitý
- Slovensko	- 0,2 mg.l ⁻¹	- chloritany
	- 0,2 mg.l ⁻¹	- oxid chloričitý
- Směrnice Rady Evropské unie 98/83/EC		- limity neuvádí ani pro chloritany ani pro oxid chloričitý.

Provozní zkušenosti

V naší akciové společnosti mají dobré a k tomu letité zkušenosti s uplatněním oxidu chloričitého pro hygienické zabezpečení pitné vody na úpravkách vody v divizi Žďár nad Sázavou. Zde využívají k přípravě oxidu chloričitého reakci chloritanu s plynným chlorem. Jedná se o upravenou povrchovou vodu s rozsáhlou distribuční sítí. Podle dosavadních zkušeností při zbytkové koncentraci chloritanů na síti kolem 0,3 mg.l⁻¹ je dopravovaná voda po určitou část roku vzhledem k poměrně silnému biologickému oživení surové vody ještě mikrobiologicky nestabilní. Pro dodržení limitu pro chloritany do 0,2 mg.l⁻¹ bylo nutné určité období využívat možnosti uplatnění samotného chloru.

Jelikož se však jednalo o období, kdy v surové vodě je obsaženo zvýšené množství organických látek, docházelo k dalšímu nežádoucímu účinku, a to nárůstu trihalomethanů, zejména chloroformu. Aby bylo možné řešit tuto složitou situaci, byl požádán orgán ochrany veřejného zdraví o výjimku pro obsah chloritanů na dobu určitou.

Poměrně čerstvé zkušenosti se zaváděním oxidu chloričitého pro hygienické zabezpečení pitné vody mají pracovníci úpravny vody Hosov v naší divizi Jihlava. Na této úpravně se využívá druhý způsob přípravy oxidu chloričitého, a to reakcí chloritanu a kyseliny chlorovodíkové. Při zkušebním provozu v druhé polovině roku 2001 byla postupně zvyšována dávka oxidu chloričitého z hodnoty $0,05 \text{ mg.l}^{-1}$ a snižována dávka plynného chloru z hodnoty $0,9 \text{ mg.l}^{-1}$. Bylo tomu tak z několika důvodů, především z obav vzniku zákalu na síti a možných změn organoleptických vlastností dopravované vody. Cílem bylo také postupné odstavení dochlorovacích stanic, avšak se zřetelem na dodržení mikrobiologických ukazatelů.

Poznatky potvrdily očekávání

Na obou sledovaných lokalitách zavedením oxidu chloričitého se při stanovení ukazatelů jakosti pitné vody nevyskytuje trichlormethan (chloroform). Byl zaznamenán pokles počtu vzorků nevyhovujících z hlediska mikrobiologických rozborů. Výrazně se také snížil počet stížností spotřebitelů z důvodu zvýšeného zápachu po chloru.

Pro úplnost informací je potřeba ještě doplnit, že přechod na aplikaci oxidu chloričitého musí být především v počátku provázen zvýšeným úsilím obsluhujícího personálu. Pozornost musí být věnována pomalému a postupnému zvyšování dávky oxidu chloričitého. Vedlejším projevem může být mírný zákal na síti a také specifický zápach, který spotřebitelé mohou přirovnat k zápachu po zemním plynu, ozonu nebo dezinfekčním prostředku.

Při dezinfekci upravené povrchové vody oxidem chloričitým lze také s výhodou využít jeho vyšší dezinfekční schopnosti, kde jeho účinnost není závislá na změnách pH, a to především v neutrální a slabě alkalické oblasti. Významnou výhodou je dlouho trvající baktericidní účinek v rozvodném systému. Vedlejším projevem je uvolňování mikrobiologických nárostů, což si zvláště v prvních měsících vyžádá zvýšené odkalování sítě.

Poznámka ke grafu

Graf zachycuje průběh dávkování ClO_2 a Cl_2 do upravené vody a naměřené koncentrace na odtoku z vodojemu ÚV Hosov. Hygienické zabezpečení vyrobené pitné vody oxidem chloričitým bylo zahájeno 30. 4. 2001, a to nastavením dávky $0,05 \text{ mg.l}^{-1}$ ClO_2 a $0,9 \text{ mg.l}^{-1}$ plynného chloru (plné čáry v grafu). Při zachování dávky $0,9 \text{ mg.l}^{-1}$ plynného chloru byla postupně zvyšována dávka oxidu chloričitého až na $0,4 \text{ mg.l}^{-1}$, se sledováním baktericidního účinku. Dávkování chloru bylo ukončeno 5. 11. 2001 a dávka oxidu chloričitého byla nejprve zvýšena až na $0,85 \text{ mg.l}^{-1}$ a pak snížena na $0,55 \text{ mg.l}^{-1}$. Při dávkách $0,6$ až $0,85 \text{ mg.l}^{-1}$ oxidu chloričitého se podle jednotlivých tlakových pásem začaly ze strany obyvatelstva objevovat stížnosti na specifický zápach, často přirovnávaný k zápachu zemního plynu, ozonu nebo dezinfekčního prostředku.

